

IV СЕКЦІЯ:**ЕТНОНАЦІОНАЛЬНА ТА СОЦІОКУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА: МОДЕЛІ,
МЕХАНІЗМИ, ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ**

*Елла Мамонтова,
доктор політичних наук, професор
Національний університет «Одеська юридична академія»*

ПОЛІТИКА ТА КУЛЬТУРА: ТОЧКИ ПЕРЕТИНУ

Політика та культура – взаємообумовлені сфери людського буття. Не тільки політика впливає на культуру, а й культура на політику. Так, не викликає заперечень, що політика регулюється такими інститутами культури, як право, мораль і, частково, релігія. Від загального культурного рівня розвитку населення залежить і його політична культура, і культура його лідера. Культура багато в чому визначає і політичну поведінку маси, натовпу. Від загального рівня культури залежить менталітет тих чи інших соціальних груп, який прямо або опосередковано відбивається в політиці.

Для того, щоб показати органічний зв'язок політики та культури, звернемося до морфології останньої, тобто, до внутрішньої організації культури та взаємозв'язку та взаємообумовленості її складових.

Загальна морфологічна модель культури базується на трьох рівнях зв'язку суб'єкта соціокультурного життя з оточенням: буденному, спеціалізованому та трансляційному.

Буденний рівень представлений повсякденної культурою - сукупністю ідей, норм поведінки, явищ культури, пов'язаних з повсякденним життям людей.

На спеціалізованому рівні культура виступає як взаємозв'язок елементів, кожен з яких є наслідок схильності людини до певної діяльності. До них відносяться господарська, правова, філософська, релігійна, науково-технічна, художня і політична культури. Кожному з цих елементів на спеціалізованому

рівні відповідає елемент культури на буденному рівні. Вони тісно взаємопов'язані і впливають один на одного. Так, економічній культурі відповідає домашнє господарювання, ведення сімейного бюджету; правовій - мораль; філософії - буденний світогляд; релігії - заборони і забобони, народні вірування; науково-технічній культурі - практичні технології; художній культурі - буденна естетика (народна архітектура, мистецтво прикраси житла, мода), а політичній культурі – повсякденні установки і звичаї.

Взаємодія між кумулятивними і буденним морфологічними рівнями культури здійснюється на трансляційному рівні, де відбувається обмін культурною інформацією. Каналами цього обміну є освіта, ЗМК, заклади культури. Через сферу освіти традиції, цінності кожного з елементів культури транслуються (передаються) наступним поколінням. Завдяки соціальним інститутам, закладам культури (бібліотеки, музеї, театри тощо), знання про культуру та культурні цінності стають доступними для широкої публіки. Засоби масової комунікації (ЗМК) – Інтернет, телебачення, радіо, друк, є інструментами, які забезпечують взаємодію між «високими науковими» цінностями і цінностями повсякденного життя, творами мистецтва і масовою культурою, ідеологічними доктринами і політичними міфами та стереотипами.

Отже, політична культура є функціональною складовою людської діяльності на спеціалізованому рівні і поряд з господарською та правовою культурами виступає як один з культурних модусів соціальної організації.

Політична культура покликана регулювати політичну діяльність людей, формувати нове покоління в дусі тих чи інших політичних ідей і принципів, виробляти, поширювати, зберігати політичні концепції, ідеали, погляди і норми і забезпечувати їх споживання, транслювати політичний досвід попередніх поколінь і здійснювати обмін політичним досвідом з сучасниками - з іншими країнами і народами.

Політична культура розкриває процес формування і реалізації сутнісних сил людини в процесі його політичної діяльності. Здійснюючи останню, люди змінюють політичну реальність і одночасно змінюються самі як суб'єкти

політичної діяльності. Іншими словами політична культура - це спосіб мислення і поведінки людини в сфері політичних відносин. Політична культура - найважливіший засіб соціалізації і індивідуалізації людини.

Особливості політичної культури проявляються, перед усім, у тому, що вона тісно пов'язана з правлячим класом, тому держава через трансляційні канали культури (освіту, ЗМК, заклади культури тощо) завжди прагне встановити прямий і непрямий соціальний контроль за нею. Крім того, політична культура тісно пов'язана з міфами і утопіями, що відсилає її у сферу колективного підсвідомого. На відміну від культурних модусів соціально значущого знання (мистецтва, релігії, філософії тощо) та соціально значущого досвіду (освіти, масової культури тощо), політична культура має більш обмежені можливості індивідуалізації, оскільки для неї особливо важливими є групові цінності і норми, спільні переконання та установки, спільні символи, єдині для всіх політичні узгодження, договори, документи. Додамо також, що у політичній культурі раціональні установки домінують над емоційними, які виражені приховано, латентно. Політична культура найбільш динамічна, легше піддається змінам, тісно пов'язана із політичними трансформаціями, які переживає суспільство.

Щодо відносин політики і культури, які завжди є драматичними, то їх напруженість складається через низку факторів.

Це, по-перше, чинник зацікавленості правлячої верстви у формуванні лояльного громадянина по відношенню до цієї влади, коли політика нав'язує це соціальне замовлення культурі і чекає беззаперечного його виконання. По-друге, це чинник ідеологічної картини світу, яка в усі часи розповсюджується саме через культуру. По-третє, це чинник опозиції, яка використовує культуру як потужний засіб формування невдоволення пануючим режимом.

Культура завжди чекає підтримки і від правлячих кіл, і від контреліт. І допоки суспільство буде стратифіковано, його стратифікація буде неминуче проявлятися в культурі, бо політичні погляди і почуття є невід'ємною частиною свідомості людини.

Втім, не тільки політика впливає на культуру, а й культура впливає на політику. Політика регулюється такими інститутами культури як право, мораль і релігія. Від загального культурного рівня розвитку населення залежить його політична культура, й культура його лідера. Культура багато в чому визначає політичну поведінку маси, натовпу. Від загального рівня культури залежить менталітет тих чи інших соціальних груп.

Втім слід наголосити, що різноманіття зв'язків між культурою і політикою не зводиться лише до політичної культури. Особливу важливість в політиці набуває знакова (семіотичний) функція культури. Мова політики завжди символічна, вона неминуче являє собою складну знакову систему, далеко не завжди зрозумілу необізнаним. Особливо складною виявляється така символіка в міжнародних політичних відносинах. Нарешті складні відносини між культурою і політикою опосередковується національної психологією, особливостями даної національної культури.

Віра Явір,
*доктор політичних наук,
Інститут держави і права імені В.М. Корецького
НАН України*

ДО ПРОБЛЕМИ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ХОДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Російська Федерація ніколи не приховувала того, що має намір у той чи інший спосіб покласти край існуванню суверенної держави Україна у її міжнародно-визнаних кордонах. Кейс України демонструє, що нелегітимна, із застосуванням зброї, дезінтеграція суверенних держав (України, Грузії, Молдови) шляхом окупації їх територій у випадку незгоди на добровільну участь у «м'яких» проєктах інтеграції з частковою втратою суверенітету, стала засобом відродження етнополітичного утворення, яке формує навколо себе Росія. Дезінтеграційної політика РФ реалізується щодо сусідніх держав, які